

З ЧИМ МИ ЙДЕМО ДО З'ІЗДІВ¹

Я гадаю, товариші, що основне, про що я мушу тут подати звіт, — це стан творчого літературного життя на Україні, бо цим, насамперед, визначається робота Оргкомітету письменників. Я повинен відразу ж сказати, порядком самокритики, що в ділянці розгортання творчої дискусії, зосередження уваги письменницької суспільності на безпосередньо творчих завданнях, не тільки в ділянці поставлення, але й поглибленого опрацювання творчих проблем, — у нас зроблено дуже мало, далеко менше, ніж в Оргкомітеті СРСР, а доповідь тов. Юдина показала, як небагато в цій ділянці зроблено і Всесоюзним Оргкомітетом. Це не значить, що творче життя у нас завмерло, або слабо розвивалося. Письменники працювали напружено, ми маємо чимало нових художніх творів, які свідчать про те, що радянська художня література піднеслася на Україні на вищий щабель. Ми певні того, що наші досягнення в цій ділянці ще помножаться до з'їзду радянських письменників.

Я не збираюся докладно перелічувати все цінне і значне, що було написано останнім часом на Україні. Я говоритиму про конкретні окремі твори і далі критично їх розбиратиму. Усе ж таки я гадаю, що до тих імен, які наводить тов. Юдин (що теж не міг перелічити всіх), — можна було б додати авторів найбільших, творів: Івана Ле, Кузьміча, Панча, Головка, про роман якого „Мати“ дуже багато говорять у нас, Г. Коцюбу, що написав два романи, один, присвячений Дніпрельстанові, другий — проблемі підвищення врожайності, К. Гордієнка, що працює над проблемою сільського господарства, над колгоспним будівництвом. Цікаві п'єси, в оцінці яких, я, можливо де з ким із товаришів розійдуся, товариша Кочерги — драматурга, що живе на периферії.

Активно розвиваються єврейська і російська література на Україні, що також дали ряд найцінніших творів (Городской, Левітіна, Тардов, Ушаков, Урін, Торін). Про деяких з них я говоритиму докладніше і конкретніше.

¹ З доповіді на пленумі Оргкомітету СРП СРСР

Було б невірно вважати все це за результат самопливу. Велика політична виховна робота, проведена серед письменників України Оргкомітетом та його комуністичною фракцією, стимулювала творче піднесення та ідейну цілеспрямованість творчості українських письменників. Проте, робота наша здебільшого обмежувалася поставленням загальних завдань, ігноруючи питання письменницької майстерності. У цьому — найбільша вада нашої роботи. Як і чому це сталося?

Звичайно, процес розвитку радянської літератури єдиний і спільний для всього СРСР. Так само спільними є завдання радянської літератури усього Радянського союзу, так чітко і з вичерпною глибиною схарактеризовані в доповіді тов. Юдіна.

Проте ми допустилися б великої помилки, якби перестали зважати на специфіку умов роботи кожного загону радянської літератури, якби замість усвідомлення спільності завдань — у нас пішло б механічне узагальнення, змазувалася б конкретність завдання кожного певного періоду в даних кожного разу конкретних умовах.

Радянська література України народилася і зміцніла в обставинах найнапруженішої класової боротьби, що особливо гостро тут відчувається. Внутрішня українська контрреволюція увесь час активно підтримувалася і підтримується чужоземними імперіалістичними інтервентами, при чому Україна для них не є самоціль.

Україна цікавить їх не просто, як найбільше джерело хліба, вугілля, заліза, в розроблення природних багатств і в промисловість, якого в минулому іноземні капіталісти вклали великі капітали, — ні, на Україну скеровуються удари ворогів з метою завдати удару всьому Союзові, порушити його єдність. Тим з більшою впертістю намагаємося цю єдність зміцнювати, ми, комуністи, радянські письменники України, розуміючи, що поза цією щільною єдністю з пролетаріатом Росії неможливе існування вільної радянської України, як про це нам не один раз казав Ленін, як вчить нас Сталін і як ми самі переконуємося на всій практиці класової боротьби і соціалістичного будівництва на Україні.

Період 1931-32 р. р. був характерний для України придушенням почуття класової революційної пильності, тієї властивості, що її в нас виховував тов. Сталін, як найціннішу і найпотрібнішу нам властивість. Звичайно, це відбилося і на стані літератури.

Так само, як уся комуністична партія більшовиків України не зуміла вчасно викрити очолюваний Скрипником націоналістичний ухил, що змикався з інтервентами, не зуміли помітити його і ми в літературі. Тим часом націо-

налістичні теорії Скрипника в літературознавстві і в літературній політиці були надзвичайно поширені. Не зуміли ми вчасно викрити дворушників (з партквитками в кишені чи без них), які затесалися в наші лави. Ми прогавили нову тактику класового ворога, що її тов. Сталін назвав „тихою сапою“. В літературі вона виявилася у „валєнродизмі“ — теорії, поширеній у буржуазних письменницьких колах.

Цю теорію валєнродизму не могли так одверто проповідувати, але посилено застосовували на практиці ті письменники дворушники-петлюрівці, що їх виявлено в нашому оточенні.

Той самий Остап Вишня, що під маскою „невинного гумору“, знущався з колгоспів і оспівував куркуля, той самий Ірчан, який написав антипольську п'єсу, скеровану ніби проти польського імперіалізму, при чому це пояснюється тільки тим, що він перейшов на службу до німецької гітлерівської контррозвідки, той самий бездарний графоман Досвітній і т. ін. — належать до групи письменників, що про них я згадував вище. Я міг би навести ще цілий ряд таких імен.

Ні для кого з нас не може лишатися сумніву, що валєнродизм є прояв цілковитої політичної поразки наших класових ворогів, це показник їх гниття, розкладу, їх нікчемності. Тактику дворушництва, тактику зрадництва, як єдиний принцип і єдину чесноту, можуть проповідувати і провадити тільки ті, хто не може сподіватися повести за собою маси, хто не має ніякого ґрунту і опори у масі трудящих. Саме ця безґрунтовність і відсутність опори, саме відчай щодо цього й усвідомлення фашистами своєї поразки — може знаменувати собою тактика валєнродизму.

Таке саме дворушництво і валєнродизм широко практикував режисер Курбас у театрі „Березіль“, що першій-ліпшій поставі, незалежно від теми і тексту, надавав яскраво націоналістичного характеру.

Пригадаймо, як Курбас спотворив дуже добру п'єсу тов. Микитенка „Диктатура“. Він це зробив з певною метою, — не дати їй дійти до глядача, скомпромітувати її ідею. У комсомольській, пролетарській п'єсі Леоніда Первомайського „Невідомі солдати“ він примудрився основним героєм зробити білогвардійського полковника Пивоварова. Це — зайвий доказ того, наскільки змикаються в своїй контрреволюційній роботі українські петлюрівці з великодержавними шовіністами. Для Курбаса білогвардієць-полковник був, звичайно, принагідніший, ніж більшовики, що їх вивів у своїй п'єсі Первомайський.

Між іншим, Курбас був прихильником теорії, за якою провідна роль у визначенні ідейного обличчя спектакля

належить режисерові, а не авторові. Я гадаю, що практика Курбаса і результати її є достатній аргумент на користь тим, хто, як і я, тримається протилежного погляду.

Переломним моментом, що відкрив нам очі на стан речей у галузі національно-культурного будівництва, що підніс на велику висоту нашу революційну пильність, — став січневий пленум ЦК ВКП(б) 1933 року. Промова на цьому пленумі тов. Сталіна мала вирішальне значення у забезпеченні перемагання відсталості України в галузі сільського господарства, і в галузі вугілля та заліза, і в галузі національно-культурного будівництва. Колосальна допомога, дана нам ЦК ВКП(б), зміцнення керівництва української партійної організації, насамперед таким непохитним більшовиком, як тов. Постишев (адже саме Постишев зумів здибати всю партійну організацію, комсомольську масу, робітників, колгоспників), — усе це не могло не відбитися і на стані художньої літератури, не викликати її нового розквіту. Листопадовий пленум ЦК і ЦКК компартії більшовиків України минулого року, що дав чітку характеристику становища на Україні, що визначив український місцевий націоналізм, як основну небезпеку в галузі національного питання на нинішньому етапі, — цей пленум поклав дуже великі обов'язки на літературу. От що пленум сказав про літературу: „При значному зростанні української радянської літератури й письменницьких кадрів, на цьому фронті особливо виразно виявився вплив буржуазно-націоналістичних елементів та їхньої агентури в партійних лавах“.

І от, товариші, нам довелося напружити колосальні зусилля Оргкомітету, його комуністичної фракції, партійних і комсомольських письменницьких організацій (які недавно створені в Харкові й непогано працюють) для того, щоб перемогти ці ворожі впливи на літературу, для того, щоб викрити їх носіїв, для того, щоб об'єднати щільніше навколо партії справді радянські письменницькі кадри і разом з ними боротися проти агентів інтервенції, які пролізли в літературу. Нам довелося особливу увагу приділити викриттю цих ворожих агентів не тільки з погляду їхньої політичної діяльності, але і як письменників, треба було наочно і детально показати масам, серед яких поширювалися твори цих дворушників, їхнє справжнє обличчя, розбити штучно створені, роздуті агентами класових ворогів, за допомогою Скрипника, літературні авторитети, показати, що нічого спільного з радянською літературою вони не мають, що Остап Вишня, Яловий, Досвітній та їхні інші однодумці — бездарності, шпигуни, для яких література є маскування основного їхнього заняття — шпигунства та шкідництва.

У процесі цієї роботи ми досягли пошвавлення творчого і політичного життя письменників, ми досягли великої активності письменників в обговоренні найважливіших політичних, партійних завдань. Усе це зроблено не даремно і чимало позитивно вплинуло для підвищення рівня наших письменників. У процесі цієї роботи з'єдналася навколо партії не лише комуністична частина письменницької суспільності, але й щільніше об'єдналися навколо партії справді радянські безпартійні письменники, між ними й деякі з тих, що вийшли з націоналістичного табору. Коли їм показали справжнє лице тих, кого вони вважали своїми друзями, це запалило їх ще більшим ентузіазмом у класовій боротьбі на боці пролетаріату, у будівництві соціалізму.

Постанови XVII з'їзду партії у письменницьких колах були вивчені досить уважно. Для нас колосальне значення мала, звичайно, та увага, що нею оточила нас партійна організація. У нас було багато зборів партактиву, — районних, загальноміських і обласних — на яких ставилися літературні питання, обговорювалася творчість і твори окремих письменників, у нас було багато читацьких конференцій на місцях, у політвідділах, у колгоспах, на які викликалися письменники, багато творів обговорювано на зборах робітничого безпартійного активу. Збільшилося число і стінних газет і літературних заводських багатотиражок на окремих підприємствах (між іншим, це — явище, яке, здається, досі має місце тільки на Україні), і далі — літературних сторінок у колгоспних газетах.

Але хвилю нашої роботи було те, що ми не зуміли цю політичну роботу поєднати з творчою роботою, що ми ставили політичні питання дещо загально і відірвано. В результаті проблема боротьби за якість художньої літератури в українській літературі стоїть ще гостріше ніж у російській, тим паче, що ми ні на хвилину не перестаємо зважати на те, що українська література, коли брати її загалом, відстає не тільки від рівня інших галузей соціалістичного будівництва: у своєму відставанні, дозвольте допуститися такої тавтології, вона відстає і від рівня російської літератури. Отже, не послаблюючи класової боротьби, не забуваючи про те, що ворог ще не добитий, продовжуючи процес, так би мовити, „ліквідації куркуля як класу в художній літературі“, ми взяли твердий курс на те, щоб цю боротьбу поєднати з будівною творчою роботою, щоб утворити здорову творчу атмосферу, розгорнути широку творчу дискусію, розбуркати роботу думки радянських письменників над практичним розв'язанням основних творчих завдань, які стоять перед нами.

Це має намір робити Оргкомітет України до нашого з'їзду, це повинна провадити і Спілка радянських письменників та її керівництво, що буде утворене на з'їзді.

Я перейду до питання про те, чи справді остаточно ліквідовано у нас відставання по лінії тематичного охоплення. Звичайно, велике зрушення, яке відбиває те загальне зрушення у настроях радянських письменників, що про нього казав тов. Юдін, — безперечне. Тепер нам не доводиться особливо агітувати письменників, щоб вони вибирали темою своїх творів соціалістичне будівництво і всі ті питання й проблеми, які хвилюють робітничий клас, якими живе робітничий клас і вся радянська країна. Однак, і в цій ділянці ми бачимо деякі елементи відставання. Виявляється це відставання переважно в невмінні багатьох письменників охопити процес у цілому, дати поглиблений аналіз його, зробити прогноз, показати перспективи. Тут цілком має рацію тов. Горький, який казав учора, — коли голови оргкомітетів зібралися в нього, — що письменники частенько намагаються ніби відкупитися від складних великих тем, зводячи їх до епізодів, до окремих деталей, які мають лише посереднє відношення до теми в цілому, але в усякому разі не розкривають тему в цілому. Я міг би навести ряд прикладів.

Я не маю змоги покищо називати імена, оскільки я починаю з п'єс, поданих на конкурс на кращу п'єсу, а результати конкурсу ще не оголошені. Гадаю, товариші погодяться зі мною, що позитивним явищем треба вважати той факт, що з півсотні прочитаних мною українських п'єс, поданих на конкурс — два десятки п'єс присвячено боротьбі проти місцевого українського націоналізму, багато п'єс присвячено колгоспному будівництву, з них сім п'єс виводять уже на сцену і політвідділи. Я починаю з драматургії тому, що в нас у цій ділянці особливо значні досягнення. Я певен, що це потвердять і результати конкурсу. Вважаю, дуже знаменним і характерним для процесу зростання радянської художньої літератури України після постанови ЦК з 23 квітня, є той факт, що, наприклад, молодий драматург Корнійчук, автор кількох п'єс, після 23 квітня дав добру, політично загострену, талановито написану п'єсу „Загибель ескадри“, про яку компліментарно висловився тов. Юдін. Звичайно, і ця п'єса не позбавлена дефектів, не позбавлена елементів схематизму в змалюванні окремих героїв, зокрема в образі Оксани, але те, що Корнійчук, як драматург, висунувся після 23 квітня, що кращу п'єсу він дав саме в цей період, — хіба це не показове для зростання молодих наших кадрів?

Проте, особливо захоплюватися набутою українською драматургією здатністю швидко відкликатися на злободенні проблеми—нам не доводиться. Треба сказати, що ні одна з семи політвідділівських п'єс не показала політвідділу у практичній роботі, не показала політвідділ, як організатора найбільшого перелому в колгоспному будівництві. Роль начальника політвідділу зводиться, переважно, до агітації, до умовляння і, в деяких випадках, до викриття і вигнання з колгоспу куркуля; цікаво, що це викриття куркуля здебільшого з'являється раптово, не в результаті того, що політвідділові вдалося мобілізувати колгоспну масу на боротьбу за охорону соціалістичної власності, за більшовизацію колгоспу, за культурне заможне життя, проти ледарів тощо. Ні, в ряді випадків куркуль, — або куркульські агенти, що діють „тихою сапою“, — зумів приховати свою тактику від усіх, крім автора, і викривається він в результаті тільки того, що начальник політвідділу впізнає його в обличчя, як ворога, з яким він зустрічався в свій час на фронтах громадянської війни. Як бачите — дуже нехитро.

Постає це в наслідок того, що письменники не вважають за потрібне глибоко вивчати і суть проблем і форму їх конкретизації, намагаються подолати тему з плеча, з нальоту, і мав рацію тов. Юдін, коли загострював нашу увагу на потребі глибоко вивчити, зокрема, техніку тієї справи, про яку пишеш, коли казав, що треба вжитися в свою тему, і застерігав проти похапливості й поверховості щодо цього. Звичайно, — це поруч із вивченням техніки свого письменницького ремесла. Без такого синтетичного опанування техніки, без розв'язання цього двоєдиного завдання, наша література свого відставання не подолає.

Дещо подібне бачимо ми навіть у кращих із п'єс, присвячених боротьбі з націоналізмом, поширенню пролетарського інтернаціоналізму. У свій час мені, як і іншим товаришам, доводилося відзначати, як один із показників відставання драматургії, той факт, що драматурги воліють розповісти устами своїх героїв на обов'язково поданих у п'єсі мітингах і засіданнях те, чого вони не вміють показати в дії. В цьому виявлялися порушення дуже влучно наведеного тов. Юдіним твердження Енгельса, що в мистецтві —

„тенденція мусить сама по собі впливати з положення без того, щоб на це особливо вказувалося“.

Елементи цього ми бачимо і в такій злободенній і корисній п'єсі, як „Бастилія божої матері“ т. Микитенка. Значення цієї п'єси, що виховує почуття інтернаціональної солідарності між трудящими України і Росії, що викриває продажну тактику української шовіністичної куркульні, яка

діє єдиним фронтом з російськими білогвардійцями, показує провідну роль російського пролетаріату в боротьбі за диктатуру пролетаріату на Україні, — дуже велике. Особлива цінність її, на мою думку, полягає в характерній загалом для творчості тов. Микитенка рисі — вмінні узагальнювати матеріал настільки, що п'єса мобілізує на боротьбу не тільки проти релігії, проти церкви, але й проти класового ворога загалом, незалежно від того, які форми він вибиратиме для своїх чергових бастилій. Проте, і ця п'єса перевантажена, на цей раз не мітингами, а монологами, в яких персонажі, — ризкуючи, навіть при жвавості мови Микитенка, втомити глядача, — викладають свою програму кожен зокрема. Класичні драматурги вміли обходитися одним-двома монологами на п'єсу з п'ятьох актів. Тут же ми на три акти маємо принаймні шість досить довгих монологів. До того ж виникають сумніви, чи доцільно давати так надовго трибуну класовому ворогові (монологи Ольги, капітана Бугрова і попа), навіть коли згодом його аргументація розбивається позитивними персонажами.

Прикладом невміння охопити тему і показати перспективи дальшого розгортання процесу, намітити завдання, — є література про Донбас, як створена у самому Донбасі, так і поза ним. Нашим досягненням є те, що ми маємо багато творів про Донбас, так само, як і про Дніпрельстан. Але письменники наші показували або старий, дореволюційний Донбас, де праця була прокляттям для шахтаря, або виявляли захоплення з приводу „штурмових ночей“ та інших подібних методів роботи, що вже давно засуджені партією. Письменники виявили консерватизм і невміння схопитися за основну для Донбасу ланку, за механізацію, за перетворення шахти на цех заводу, забезпечення її інженерно-технічними силами.

Характерно, що мотиви відставання Донбасу, смакування бруду, технічної відсталості, безкультур'я — культивували троцькісти, які пролізли в лави донецьких письменників і які змикалися з українськими націоналістами, — прекрасна ілюстрація до постанови листопадового пленуму. Я не можу не згадати тут про велику допомогу від Оргкомітету СРСР у боротьбі з „спадщиною“ троцькістів і в налагоджуванні масової творчої роботи в Донбасі.

Масова творча робота в Донбасі поставлена тепер не погано. Проте факт лишається, що деякі радянські письменники об'єктивно пішли на повіді у троцькістів, оспівуючи технічну відсталість Донбасу і спроби перемогти її самим мускульним напруженням. Мені можуть заперечити — як же ми могли передбачити те, чого не знали і керівні робітники Донбасу. На це є відповідь: а яке ж право ма-

тиме письменник бути вчителем мас (а вчора Горький казав нам, що кожний письменник повинен бути вчителем мас), брати на себе почесне звання інженера людських душ, коли він некритично рівняється на косних людей, що з непорозуміння керують процесами, яких вони не спроможні охопити?

Невже ми не маємо права вимагати від найпередовішої в світі літератури — радянської літератури, щоб вона впливала на маси в розумінні перебудови нашої роботи, виявляла ініціативу і запалювала цією ініціативою маси. Історія знає ряд випадків, коли буржуазні письменники своїми творами впливали на хід тих чи інших подій, мобілізували громадську думку навколо їх. Узяти хоча б Бічер-Стоу. Я далекий від думки, ніби „Дядькова Томова хатина“ викликала війну між Північчю і Півднем. Далеко більшу роль у цій справі відіграла інша, забута тепер, книжка, що перелічувала заборгованість Півдня Півночі і доводила неможливість ліквідувати заборгованість без рішучої зміни на Півдні відсталого економічного системи. Проте, в утворенні громадської думки, мобілізації умів дрібнобуржуазних мас на виконання великих планів капіталу Півночі „Дядькова Томова хатина“ відіграла більшу роль, ніж багато ідеологічно-витриманих творів наших письменників.

Кажучи про літературу Донбасу, я, все ж таки, мушу зробити застереження, що деякі її твори яскраво ставлять питання про механізацію. Не можна тут оминати такої п'єси, як „Справа честі“ І. Микитенка. Успіх її був цілком заслужений. Дуже цінні з цього погляду два твори єврейських письменників на Україні, які вдало поставили основні питання, зуміли вхопитись за основну ланку в роботі Донбасу. Це — „Шахта біс“ Альбертона і „Пласти“ І. Фефера. Поема тов. Фефера є один із кращих творів радянської літератури про Донбас. Те, що саме єврейські письменники дали такі цінні твори про індустріалізацію, свідчить, наскільки розвивається на Україні, як і загалом в СРСР, література єврейська і інших нацменшостей. Але не можна сказати, що „Пласти“ Фефера не мають хиб. Ідеться тут не тільки про схематизм у показі героїв, а про те, що в ліричних відступах (і в „Пластах“, і в „Грузинській поемі“) Фефер намагається піднести схематизм у принцип, виправдати теорію „людини—маси“ і т. д. Ми ж вважаємо цей схематизм за прояв творчого відставання, що потребує подолання у тов. Фефера.

І якщо тов. Юдін казав, що навіть у кращих творах російських радянських письменників типи позитивних героїв — це тільки тіні того повнокровного, оптимістичного образу, що несе в собі усе багатство більшовицької енер-

гії, то в рівній, а то, може, і в більшій мірі це стосується до образу позитивного героя, комуніста і комсомольця, в українській радянській літературі. Такі Павло Мотора і Марко Обухний в „Аванпостах“ І. Кириленка (даремно тов. Кузьміч порівнював „Аванпости“ з „Поднятой целиной“ Шолохова. „Аванпости“ — добра книжка, але до Шолохова їй ще далеко), в книзі, присвяченій класовій боротьбі на селі та колективізації, так само як „Родючість“ Г. Коцюби, „Зерна“ К. Гордієнка і чи не найкраща з книжок на цю тему — „Степ кличе“ єврейського письменника Ноте Лур'є; такі ж тіні в більшій або меншій мірі — Чумак і Пальоний у згаданій уже „Бастилії“ І. Микитенка, Мухтаров у „Романі Міжгір'я“ Івана Ле, Ваграм у п'єсі Л. Первомайського про більшовицьке підпілля за денікінщини „Ваграмова ніч“, Стрижень (про Оксану я вже згадував) у „Загибелі ескадри“ О. Корнійчука та інші.

Постає цікаве питання про риси, властиві і не властиві героєві-більшовику, про його індивідуальні і класові риси. Я гадаю, що, розв'язуючи це питання, треба прикласти діалектичний закон переходу кількості в якість. Адже нова якість постає (оскільки мова мовиться про соціальні процеси) не від простого додавання однакових якостей, властивих кожній частині цілого, в даному разі, кожному індивідууму. Інакше постала б не принципово відмінна якість, а та сама якість, збільшена в n -не число разів. Нова якість класу постає в наслідок того, що кожна частина цілого приносить у суму і свої, даній частині чи особі властиві, якості. Немає нічого небезпечнішого, як вихолощування індивідуальності героїв. Це буде відбиття в літературі того дрібно-буржуазного уявлення про рівність, проти якого на XVII з'їзді партії так геніально застерігав нас тов. Сталін. Кожному героєві мусять бути властиві, поперше, основні риси його класу, подруге, його особисті якості, в якійсь мірі, мають бути властиві його класові в цілому, мають бути такі, які можна було б поширити на клас у цілому. Навіть коли це пережитки капіталізму, що їх письменник хоче показати, — це мають бути пережитки, які лежать у рамках класової належності героїв. Інакше при перевазі таких якостей, вийде представник, типовий для іншого класу, а не пролетаріату, — очевидно, вийде буржуазний герой, а не пролетарський.

Погано, коли позитивний герой позбавлений будьяких хиб. Тоді постає євнух, як у В. Вражливого в романі „Справа серця“ — його герой Богуш і любити не здатний, а якщо це почуття в ньому прокидається, він його повинен обов'язково заглушити, бо це, мовляв, перешкоджає його роботі. Алеж тов. Дімітров прекрасно відповів судові,

коли його хотіли скомпромітувати пльотками про особисті зв'язки: „суд повинен знати, що я не гермафродит і не педераст“ і т. д. Не краще, коли герой часом показується нам, як істерик, як це маємо в „Крилах“ Кузьміча — Костенко, або коли особиста доля, романтичні сердечні справи його посідають дуже велике місце і, за висловом тов. Юдіна, заслоняють суть знятих письменником питань. Скажімо, в цікавому „Романі Міжгір'я“ Івана Ле ця особиста доля героя, Саїда Алі - Мухтарова, якщо й не заслоняє суті поставлених у романі питань, то в значній мірі їх відсуває часом на другий план. Це безперечно.

Я, товариші, повинен тут же відзначити цінну рису Івана Ле, що характеризує також Микитенка. Полягає вона в тому, що після вказівок критики ці товариші посилено працюють над своїми творами і їх переробляють. Коли цими днями зайшла мова про роман Ле „Наливайко“, тов. Ле мені відповів, що таких то хиб в романі вже немає, бо роман, раніше друкований ним, ґрунтовно перероблений і виглядатиме як новий.

Далеко простіше, ніж у деяких інших письменників, хоч також не без хиб, показав Копиленко свою героїню Таню Кааб у романі „Народжується місто“. Щоправда, він піддав її зайвим іспитам при зустрічах з іноземцями. Також даремно він допустився зайвої покvapливості в роботі над кінцевою частиною роману. Через такі темпи багато втратила саме прогнозна частина роману, що повинна була б вийти в нього найцікавішою.

Як і абсолютна більшість товаришів, я вважаю цілком правильним загострення тов. Юдіним уваги на боротьбі з формалізмом. І цілком даремно тут „трійка різних“ (а вони справді різні, і я не вірю, щоб Асеев, який на дві голови стоїть вище від Кірсанова і на три, принаймні, вище від Уткіна, примирився з роллю пристяжної в цій трійці, бо чувається, що його до цієї справи припрягли), — даремно ця „трійка різних“ намагалася заступитися за честь Хлебнікова. Це свідчило, зокрема, про те, як погано вони зрозуміли лозунг про критику і самокритику і про засвоєння спадщини, канонізуючи Хлебнікова і вимагаючи, щоб ми його приймали цілком, з його дуже істотними хибами, з його формалізмом, а Ленін учив нас критично сприймати спадщину, подолюючи її. Адже фактом (що не заперечує інших гідностей Хлебнікова) лишається, що не тільки наведена Юдіним цитата, але багато формалістичних викрутасів Хлебнікова призводять до того, що ризикуєш, читаючи його, поламати зуби. Анатоль Франс рекомендував якось цю приємність, твердячи, що він дуже поважає собаку за ту самовідданість, з якою вона гризе кістку, ризкуючи зу-

бами, з єдиною метою витягти з кістки крапельку найціннішого — мозку. Можливо, що й нам більше треба було б цінити цю крапельку мозку в літературних творах. Але, товариші, досвід класової боротьби на Україні переконав нас, що за формалістичними викрутасами найчастіше приховується крапля отрути, націоналістичної переважно. (Мова мовиться вже не про Хлебнікова, а взагалі про формалізм, що є найзручнішим засобом маскування для класового ворога). Я не хотів би зводити це до каламбуру Оскара Уайльда, який колись сказав: „що одному поезія, то другому отрута“. Боротьба з формалізмом стоїть перед нами як найсерйозніше політичне і творче завдання.

Проте, ми з не меншою енергією повинні боротися проти цієї самої простоти, що іншим разом „хуже воровства“ — проти відставання форми від змісту, проти поразницької теорії і імпотентської практики фабрикування сурогатів мистецтва для пролетаріату, „числом поболее, ценою подешевле“. Має рацію тов. Фадеєв — ніяких знижок на ідеологію тут не може бути, бо неадекватні художні засоби не тільки знижують, але часом зводять нанівець, а то й перетворюють у свою проти лежність ідейний задум автора, ідейну цінність твору. Я вважаю, наприклад, що формальна і стилістична неохайність „Турбін“ Кузьміча, набагато знижує ідейну цінність цього твору. Це тим прикріше, що Кузьміч ставить у своєму романі великі проблеми і сумлінно вивчив матеріал. Але матеріал цей він пустив у роман, як необроблену сировину, у кращому разі, як напівфабрикат.

Тут цілком слушно т. Первوماйський казав про поетів (і в тому числі про деякого з колишнього „Молодняка“), які зупинилися в своєму розвитку і не бажають далі ні рости, ні вчитися, бо одне без одного неможливе. Таке саме становище у нас з одеською групою письменників — Олійник, Педа, Гомін та ін., які без кінця скиглять, що їх не видають, тоді як раніше видавали тощо. Звичайно, раніше, років 5—7 тому, їхній рівень був достатній, тобто середній відносно загального тодішнього, дуже невисокого, рівня української радянської літератури. Але література пішла вперед, а вони, вважаючи себе закінченими метрами, заспокоїлися на тому, що, мовляв, і при такому рівні друкують, — так що ж за рація працювати і вчитися. Справді, коли б вони час, витрачений на скигління й писання скарг в Оргкомітет на видавництва, витратили на навчання, це дало б більше користі їм, і радянській літературі.

Характерно, що це становище розвінчаних метрів є джерелом незадоволення, фронди проти Оргкомітету, джерелом групівщини людей, які втрачають насиджені місця і не хочуть зрозуміти, що вони самі у цьому винні.

Я вважаю, що в цій мірі характерний виступ Уткіна, який відчув, що втрачає своє попереднє місце в літературі, що його нинішній рівень далеко недостатній. Але й йому треба було б нарікати на самого себе.

Але найгірше, звичайно, в таких випадках — це знижка на минулі заслуги, і не тільки літературні, але на минулі заслуги у вигляді партизанського квитка і стажу тривалої й непорочної служби в інших ділянках, відмінних від літератури. Тому я був дуже здивований, коли, розгорнувши VII том „Літературної енциклопедії“ знайшов статтю про Леоніда Недолу, написану в такому дусі, як пишуть про кваліфікованих видатних письменників. Тим часом місце Недолі в українській літературі дуже й дуже незначне. Щоправда, він, кажуть, — гарний хлопець і колишній партизан.

Застерігаю, що з багатьма твердженнями і оцінками Первомайського я зовсім не згоден, докладніше скажу про це пізніше, а поки відзначу, що не цілком згоден і з оцінкою ним Усенка, якого я вважаю за поета, що відстав був у своєму розвитку і дуже повільно й туго розхитується з ліквідацією цього відставання. Проте аж ніяк не за такого, якому слід би радити міняти професію; зокрема, я вважаю, що одна, наведена Первомайським, поезія не характеризує всієї творчості Усенка. Правда, вона свідчить про некритичне ставлення Усенка до своєї творчості, коли він ризкував такі речі друкувати.

Кажучи про учобу для письменників, треба подумати про створення якихсь нових форм цієї учоби, форм, які сприймалися б письменниками не як втомний обов'язок, а органічно і охоче. Я гадаю, що вже само по собі розгортання самокритики є один із методів такої учоби, але при умові, що це провадитиметься саме порядком перетворення нашої канцелярської установи, якою все таки ще є Оргкомітет, — у своєрідній творчий клуб, про що тут цілком правильно говорив тов. Фадеєв і що викликало заслужені аплодисменти.

Особливо складно стоїть на Україні питання про учобу у класиків. Після того, як ми викрили шовіністів-літературознавців, нам частенько доводиться визначати наново, кого ж треба вважати за класика, визначати справжнє місце кожного з них. Буржуазні літературознавці намагалися переконати нас, що мало не кожен український націоналіст, який страждав на пристрасть пописувати на дозвіллі і встиг своєчасно вмерти, має бути проголошений за класика і визчатися в школах. Так, класичним письменником вважали бездарного шовініста-кооператора Бориса Грінченка, в усіх писаннях якого не знайти ні одного співзвуч-

ного з нашою епохою, з нашими цілями рядка. Тим часом, далеко ближчі нам Павло Грабовський і А. Тесленко вперто ігнорувалися.

Навіть щодо загальновизнаних класиків, які не викликають сумнівів, які безперечно належать до нашої спадщини, нерідко перед нами постає питання про справді критичне сприйняття цієї спадщини, про марксо-ленінську оцінку їх. Так, тільки тепер, нарешті, точно й чітко визначено місце такого генія української літератури, як Шевченко, дано марксистську оцінку його творчості у тезах Культпропу ЦК КП(б)У. Навколо імені Шевченка і його спадщини довго точилася загострена класова боротьба. Ворожі нам оцінки Шевченка йшли по лінії спроб використати його творчість проти радянської влади, його ненависть до царської Москви Миколи І перенести на Москву—центр всесвітнього комуністичного руху. З другого боку, не менш ворожі були спроби ставити Шевченка нарівні з Спартаком, Бабефом, Марксом, Леніним (як це робив викритий тепер дворушник Річицький), заперечувати його націоналізм, перекручувати його ставлення до релігії, і т. д., намагатися канонізувати його, змальовуючи справу так, ніби Шевченко передбачав Жовтневу революцію і боровся за неї. Плутанина в цьому питанні була така велика, що на неї грішили часом люди, які щиро хотіли використати спадщину Шевченка для зміцнення наших радянських позицій. Так, наприклад, в передсмертному творі Едуарда Багрицького „Тарас Шевченко“ є рядки:

Все исполняется, здравствуй, время!

Все исполняется, как ты думал.

Звичайно, Шевченко і не думав про пролетарську революцію. І ніяк не знижує для нас цінності колосальної художньої і політичної спадщини цього великого письменника-революціонера той факт, що Шевченко, як представник українського пригніченого селянства, мріяв не більше, як про буржуазно-демократичну революцію.

Так само ніяк не ослаблює наших позицій у боротьбі за спадщину Шевченка те, що ми сприймаємо його критично, здаючи собі справу щодо націоналістичних і релігійних елементів його творчості.

Про що свідчить плутанина в питанні про класиків, яка мала досі місце і яка далеко ще не подолана? Про слабкість, про відставання нашої критики. Якщо вона не зуміла ще розібратися в старій літературі, якщо вона не зуміла навіть визначити, що треба і що не можна відносити до нашої спадщини з цієї старої літератури, то можете собі уявити, як відстає вона в освітленні сучасної радянської літератури. **Значною мірою справедливі докори, які ми чуємо на адресу**

критики у виступах багатьох товаришів. Але останнім часом у нас і тут намітилося деяке оздоровлення. Усе частіше починає практикуватися конкретна критика (статті тов. Щупака та інш.), якої раніше зовсім не було.

Щоправда, вона ще у великій мірі вибирає своїми об'єктами викритих контрреволюціонерів, дворушників, яких критикувати, природно, легше. І досі ще частенько вважають, що „своїх“ кривдити нема за що, коли вони навіть і допускаються помилок і дають продукцію дуже поганої якості. Мовляв, навіщо порушувати єдиний фронт у боротьбі проти спільного ворога? З цим найшкідливішим поглядом, що по суті ослаблює наші позиції у боротьбі проти класового ворога, треба покінчити, і це Оргкомітет УСРР вважає за одне з найважливіших своїх завдань. Без цього не ліквідувати (правильно відзначеного тов. Юдіним) загрозливого відставання у нас форми від змісту, при далеко не досконалому рівні й змісту.

Проте, критика буває не однакова. І сміливість — не єдина її якість і аж ніяк не самоціль. І коли тов. Первомайський говорив тут про сміливість, що „берет города“, то є й іншого роду сміливість, що зриває аплодисменти. Вона ніяк не може вважатися для нас за ідеал, тим паче, що інколи вона є відміною сміливості, що маскує розгубленість. Це звучить парадоксально. Але в даному разі це так і є. Дуже просто відмахнутися від найскладніших завдань перевиховування — і творчого і політичного — ряду письменників, надто тих, що прийшли до нас із табору націоналістичної інтелігенції, проголосивши їх просто графоманами і націоналістами. В такого роду сміливості виявляється боягузтво, розгубленість перед завданням, яке здається деяким сміливцям надсильним.

А завдання остаточного перевиховання письменників, що почали по справжньому перебудовуватися після постанови ЦК ВКП(б) з 23 квітня 1932 р., особливо ускладнилося останнім часом на Україні. Деякі політично неграмотні критики, а то й просто пристосуванці, почали плутати дві різні речі: пильність і підозрілість. Не бажаючи обтяжувати свій незвичний до роботи мозок усвідомленням процесів, які в нас відбуваються, не вірячи в те, що колосальний розмах соціалістичного будівництва, його перемоги, розквіт здійснюваного партією національно-культурного будівництва повинен неминуче наближати до нас кадри кваліфікованої безпартійної інтелігенції, — ці, з дозволу сказати, критики воліли брати під підозру мало не всіх безпартійних письменників і вже обов'язково всіх, що прийшли або йдуть до нас із націоналістичного табору.

Замість того, щоб на основі глибокого марксо-ленін-

ського аналізу визначити і довести, хто з цих письменників і в якій мірі перебудувався і наблизився до наших позицій, замість, викриваючи дворушницьке пристосовництво, одночасно допомагати людям, які щиро йдуть до нас, виживати спадщину минулого, ці критики воліли зітхати за похованою по третьому розряду налітпостовською дубинкою.

Я, наприклад, вважаю за невірно проголошувати „пилипенковими холоуями“ деяких письменників, які активно працювали в організації селянських письменників „Плуг“, якою керував недавно викритий дворушник - петлюрівець Пилипенко. Я гадаю, що в таких випадках треба або точно довести свідому участь даних осіб у контрреволюційній роботі, яку провадив Пилипенко, або не менш точно довести контрреволюційну суть їх творчості. І те і друге потребує справжньої більшовицької пильності і справжньої роботи. Звичайно, далеко простіше, повторюю, керуватися тут логікою Кузьми Пруткова, звалюючи все в одну купу:

В поле брани Разорваки
Пал за вольность, как герой.
Бог с ним, рок его такой.
Но зачем же жив Костак,
Когда в поле Разорваки
Пал за вольность, как герой?

До такого ж роду „прутковської“ критики треба віднести спроби проголосити Бажана фашистом і т. д. Шкода, що захорів тов. Щупак, а то він міг би розповісти, скільки ми з ним відкинули подібних „критичних“ статей.

Я ні в якому разі не залічую т. Первомайського до такого роду критиків, і то сумнію, що він так спрощує і так слабо розуміє найважливіше політичне питання — виховного впливу на кваліфіковані сили української літературної інтелігенції. Цілком наївно звучить припущення Первомайського, що ми, мовляв, боїмося сказати одверто Тичині, що в нього є і слабкі поезії. Якщо ми не боїмося одверто говорити про Шевченка, то тим менше в нас страху, коли ми підходимо до оцінки творчості Тичини. І це не тому, що Шевченко мертвий, а Тичина живий. Я скромно гадаю, що сила впливу творчості мертвого Шевченка значно переважає силу впливу творчості деяких живих поетів. Треба одверто говорити Тичині, коли він пише слабкі поезії. Алеж і сам Первомайський підкреслював, що Тичина найзначніший поет (сподіваюся, що він це робив не через відсутність сміливості твердити навпаки). І сам Тичина — сприйме такого роду безсторонню критику, якщо це йому скажуть авторитетно, якщо це йому доведуть. Отже, крім сміливості, треба ще мати вміння надавати своїм висловлю-

ванням достатньої певності і переконливості, інакше вони не досягатимуть своєї мети,—стимулювати Тичину до того, щоб він писав тільки добрі поезії і не писав слабих. Але річ не тільки в цьому. Цілком неправильним вважаю закид Первомайського Тичині, що він, мовляв, „на шістнадцятому році революції, нарешті, відкрив, що партія веде“. Іронія тут ніяк не досягає мети. Звичайно, далеко простіше було б, якби всі українські письменники відразу народилися членами партії або, принаймні, брали участь у жовтневому повстанні на боці пролетаріату (крім, звичайно, тих, хто народилися пізніше,—це не закид, а так, між іншим). Але, на жаль, це утопія і не з тих, якими рекомендував цікавитися тов. Юдін. Ми ж, зважаючи на наявність талановитих, висококваліфікованих, але скалічених буржуазним і націоналістичним вихованням людей, намагаємося перебороти цей вплив комуністичним перевиховним впливом на них і, звичайно, маємо всі підстави радіти, коли письменник, який цього не розумів, нарешті, усвідомлює, що веде партія і що цей провід мудрий і переможний.

Ми маємо всі підстави радіти, коли письменник відбиває це розуміння у своїй творчості. Само собою зрозуміло, що, вітаючи такий факт ідейного зростання письменника, ми й тут не повинні робити знижок на ідеологію коштом художніх якостей твору. Найменше я схильний канонізувати Тичину і вихваляти його формально невдалі поезії, так само, як вважати процес його ідейної перебудови закінченим і досконалим. Але я хочу, щоб ми разом із вами працювали в тій чи іншій ділянці, а не відмахувалися від завдання.

А от від Бажана ви просто відмахнулися, оголосивши його націоналістом. Якщо це означає, що він росте з націоналістичної літератури, що він є в минулому автором ряду націоналістичних творів, то це ніякої Америки не відкриває. Якщо це значить, що і в нинішніх його творах помітні націоналістичні елементи, ще не цілком ним подолані, то й це нам відомо, і ми про це не один раз казали Бажанові. Зокрема, ви не наводили цитат, що характеризують мову Бажана, а я їх на відомих вам відкритих зборах навів і дав їм різку характеристику. Але ми не обмежуємось констатацією наявності пережитків націоналізму в творчості Бажана, бо це саме і значило б поставити питання так, що воно може і не впаде, але й не рушатиме з місця. Тим часом про самого Бажана цього сказати не можна. Аж ніяк не можна вважати, що письменники, над перевихованням яких ми працюємо, подібно до прутковського барона фон-Грінвальдуса, „все в той же позиції на камне сидят“.

Тут процес, у перебігу якого одні рішучіше, другі менш рішуче переходять на нові позиції. Зрозуміло, не можна

поручитися, що ми зуміємо перевиховати всіх колишніх націоналістів. Але оскільки йдеться не про наших свідомих ворогів, то успіх перевиховання залежатиме від якості і активності нашої роботи з безпартійними письменниками. Я далекий від того, щоб вважати достатніми темпи перебудови Бажана, щоб задовольнятися тим першим кроком, який зробив він у „Смерті Гамлета“. Я вважаю, що треба безпосередньо доводити і Бажанові і багатьом іншим письменникам недостатність темпів їхньої перебудови, що треба підкреслювати перед ними небезпеку консервування їх на половинчастих позиціях, які можуть відкинути їх у далекий тил, в обоз третього розряду радянської літератури, а то й просто в табір класового ворога.

Але далекий я і від думки про те, що можна просто відмахнутися від складності процесу перебудови і від нашої з вами відповідальності за хід цього процесу. Це тільки у М. Куліша в „Народному Малахії“ проповідувався рецепт негайної реформи людини. Нам з вами в ці рецепти вірити не доводиться.

Один з об'єктів перевиховання, Максим Рильський, дуже вдало відобразив хитання і боротьбу двох початків, двох систем за свідомість і творчість письменника.

„Нове життя нового прагне слова,
А де найти, як дати кров і плоть?
Ще неньки ж пісня в серці колискова.
Поборе — марш, та тяжко побороть“.

Ця колискова пісня петлюрівської „неньки“ довго ще й нудно лунає в ушах письменників, що щиро хотіли б її перемогти, при чому справа тут складніша, ніж здається самому Рильському. Нам потрібен від нього не марш, а гармонічна симфонія побудови безкласового соціалістичного суспільства. Боротьба за перевиховання кадрів, що переходять до нас із табору буржуазії, — це класова боротьба, і не годиться нам здавати свої позиції класовому ворогові. Завдання, поставлене тов. Сталіним у цій ділянці, далеко ще не вичерпане. До того ж у творчості Бажана й інших письменників небезпечна не сама по собі роздвоєність, що характеризує хитання дрібного буржуа з його двома душами. Далеко небезпечніше культивування і смакування цього роздвоєння, піднесення його в принцип, замишування в ньому, як у хронічній хворобі, до якої хорий звик. От із цим „принциповим“ роздвоєнням нам треба рішуче боротися, як і з похідними від нього теоріями „права поета на сум“, з посиланнями на Гумільова, як і з спробами виправдати це роздвоєння неусталеністю нашого побуту, не-

достатнім оформленням характеру нової людини тощо. Ми ніяк не заплінуємо очі на це, і в свідомості кращих представників нового соціалістичного суспільства є чимало пережитків і нашарувань капіталізму. Але, поперше, ми виявляємо пережитки для того, щоб їх перемагати, а зовсім не для того, щоб їх підносити в ідеал і принцип. По-друге, як я вже казав, коли капіталістичні елементи у свідомості героя переважають, тоді це перетворює його в представника не пролетаріату, а якогось іншого класу, очевидно, буржуазії. Так само, якщо ці хитання героя вважаються іманентними і перманентними, то це тягне його самого на загибель, на позбавлення місця у нашій соціалістичній дійсності. Білоруський поет Якуб Колас якось висловився у майже анекдотичній цитаті:

„По чину мене положено,
Как есть я середняк,
Глядеть на все встревоженно
И думать так и сяк“.

Оці от „по чину положенные“ хитання і мусять якнайрішучіше перемагати насамперед письменники, які щиро хочуть бути радянськими письменниками, бо інакше їм цього „чину“ не досягти.

Ми повинні реагувати на ці хитання і прямо вказувати на них навіть тим письменникам, у яких вони не переважають. Адже відбиттям саме цих хитань є той факт, що в оповіданнях Івана Сенченка про Біломорбуд далеко яскравіші фарби для зображення огидного минулого канал-армійців, ніж для зображення їхнього ясного теперішнього, що Сенченко, можливо і мимохіть, любить колупатися у бруді і виразках минулого, капіталістичного минулого, яке, очевидно, чіпко за нього хапається і не хоче його з своїх лап випустити.

У п'єсі Ю. Смолича „По той бік серця“, що йде в Москві, він зумів подати справді яскравими фарбами тільки негативного героя. Цей негативний герой кінець-кінцем має стати нашим класовим ворогом, але з усього ходу п'єси він видається надзвичайно симпатичним. Постає вражіння, що до негативних рис цього героя підсвідомо схиляється серце Смолича. Це знов таки відгуки колискової пісні „неньки“. Вони лунають іноді у творах письменників, які щиро і рішуче включаються в соціалістичне будівництво.

Так, на мою думку, художню цінність і ідейну переконливість роману Головка „Мати“ знижує такий же відгомін у вигляді символічного образу „матері України“, що однаково любить усіх своїх трьох синів, незалежно від місця кожного з них у класовій боротьбі. Я вважаю також, що

цінність роману П. Панча „Право на смерть“ знижують нетипові для активного учасника громадянської війни хитання і соціальні перебіжки його героїв з одного табору в інший.

Товариші, тут зараз названі, щиро, як я вже казав, включаються у соціалістичне будівництво. Проте, ми притягаємо до роботи й тих, хто ще недавно піддавався впливові ворога, в тому разі, якщо вони від цих ворожих позицій відходять і якщо вони можуть являти значну цінність для радянської літератури. Не одному з них ми могли б сказати словами Стрижня з „Загибелі ескадри“ Корнійчука, коли він звертається до мінера Гайдая, що об'єктивно виявився зрадником і усвідомив це: „ставай до свого мінного апарату“. А якщо вони виявляться здатними уражати цими мінами своїх вчорашніх друзів, нинішніх наших спільних з ними ворогів, то робота за мінними апаратами знайдеться не для одного Гайдая.

Само собою зрозуміло, що при цьому ми ні на хвилину не повинні знижувати своєї пильності, не повинні забувати про те, що класова боротьба загострюється в літературі. І вже, звичайно, це притягання кваліфікованих сил не повинне ні в якій мірі шкодити масовій роботі й вихованню нових кадрів з робітничої і колгоспної молоді.

У роботі з молодими робітничими авторами, що є основним резервом поповнення наших лав, у нас ще багато хиб, зокрема в наслідок поганої роботи профспілок, частково в наслідок нашої недостатньої роботи, але дещо в цій ділянці робиться — працюють студії, видається чимало книжок молодих авторів тощо (Голос із президії: „Яка їхня якість?“) Якість їхня далеко не однакова.

Якщо зростають такі молоді письменники, як В. Собко, І. Муратов, Н. Рибак, Д. Вишневський, якщо починає виправляти свої колишні помилки молодий поет Каляник, непогано працює Грубник, то такий молодий товариш, як Борзенко, — талановитий юнак — є зразком того, як може звихнутися молодий письменник, який не хоче вчитися і не хоче над собою працювати. Він належить саме до тих молодих авторів, що були зіпсовані впливом націоналістів. Націоналісти, пролітфронтівці, зуміли в свій час захопити під свій частковий вплив літературний гурток на ХПЗ і там вони намагались розкладати молодих письменників. До того ж, щоб завоювати симпатії цих молодих робітників (а ясно, що органічних симпатій до таких письменників, як Остап Вишня і йому подібні, у цих молодих робітників бути не могло), підхід був такий: що б не написав молодий робітник, відразу приголошували його геніальним. „Геніальним“ був приголошений роман Борзенка, наспіх і не-

охайно написаний, — „Золотий шлях“. Борзенко взяв дуже цікаву проблему, матеріал дуже цінний, який він добре знав. Але як він некритично поставився до своєї роботи, можна бачити з того, що, коли він давав цей роман читати окремим кваліфікованим письменникам, прохаючи консультації, і вони поверх його тексту робили свої помітки, то він не знаходив часу їх прочитати, зробити виправлення, давав роман дальшому письменникові, той знову робив помітки, і потім з цими помітками Борзенко здав свій роман у видавництво. В результаті невідомо, який текст друкувати.

Були хоробливі явища і в нашій українській харківській студії, коли кілька молодих поетів, у тім числі Коляденко, потрапили під вплив націоналістів. А керівник студії, — це вже провина наша, Оргкомітету, ми не доглядили, — керівник студії намагався затиснути критику поезії Коляденка, де він оспівував куркуля, мотивуючи це тим, що не можна, мовляв, залякувати молодого робітника і ударника. Тим часом для нас досконаліше і економніше відразу вказати молодому робітникові, що він стоїть на невірному шляху, ніж допустити, щоб його затягли в свій табір ворожі сили і щоб потім нам доводилося бити його так само, як ми б'ємо наших ворогів.

Я не маю зараз змоги більш-менш докладно зупинитися на питанні про мову, що його цілком своєчасно поставив Алексей Максимович, що про нього цілком правильно говорив тов. Юдін. Дехто з товаришів мене тут випередив — і товариш Микитенко говорив про мову, і товариш Кириленко говорив про те, як ця проблема ставиться на Україні. У нас ця проблема стоїть дуже складно. Тут ідеться не просто про чистоту чи засміченість. Навколо питання про мову у нас розгорілася і тепер точиться напружена класова боротьба. За безпосереднім завданням польської контррозвідки, агенти польського фашизму на Україні — дворушники — посилено намагалися „реформувати“ український правопис і українську термінологію, поперше, в бік наближення їх до польської мови, подруге, в бік протиставлення російській мові і, нарешті, з тим, щоб перетворити цю термінологію в незрозумілу для пролетаріату, для робітників і навіть для колгоспних мас. Після того, як був затверджений Скрипником так званий „Новий правопис“, „нова термінологія“, — після правописної конференції на Україні, ми, письменники, в один прекрасний день прокинулися неграмотними, а тим часом дехто з нас пристойно знав українську мову.

Відбувалися зовсім надприродні речі (я не знаю, чи треба про них говорити), коли Українська Академія Наук розси-

лала на периферію, по селах, через своїх кореспондентів анкети: от є електрична лампка — „електрична лампка“ чи „лямпка“, — так як цю лампочку звуть у вашому селі діди й бабусі, які ніколи в житті за межі села не виїздили, у яких збереглася чистота мови? — „Банька“, „пухирець“, „гровиця“? Зрізаний конус нас змушували писати „стятій стіжок“, перпендикуляр, — адже це інтернаціональне слово, — примушували писати — „сторч“, екватор — „рівноденник“ і т. д. Це був навіть не український квасний патріотизм, а патріотизм польської контррозвідки. Те саме треба сказати про роботу українських так званих пуристів у мовознавстві, які досі не збиті остаточно з своїх позицій, хоч партією викриті, — при чому керівний склад Оргкомітету в дискусії про мову брав активну участь. Але ця небезпека у нас не подолана, класова боротьба в цій ділянці точиться і досі.

Я дуже багато чого не сказав про роботу Всеукраїнського Оргкомітету, про нинішній стан радянської літератури на Україні. Я гадаю, що й українська комісія Всесоюзного Оргкомітету, яку ми дуже й дуже відчували в себе, яка працювала добре, і товариші у своїх виступах мене доповнять.

Я хочу сказати одне. Якщо я тут так критично підійшов до досягнень української літератури (а може, далеко ще не досить критично), — то це не тому, що я недооцінюю найбільших досягнень розквіту української радянської літератури, який ми переживаємо.

Безперечно, тепер, — після того, як завдали удару інтервентам, дворушникам, класовим ворогам, — ми переживаємо нове піднесення, розквіт наших творчих сил. Але цілком нормальне наше незадоволення з нинішнього рівня розвитку української радянської літератури, що відстає від загального колосального, могутнього розвитку вільної робітничо-колгоспної України в складі Радянського Союзу. Хіба не є яскравим показником могутності цього розвитку і нашого посилення той факт, що ми переносимо нашу столицю із Харкова в Київ? Хіба це не показує, що ми такі сильні, що можемо переїхати ближче до кордону, що усунені ті причини, які в свій час викликали переведення столиці з Києва в Харків? Хіба це не показує, що й Київ перетворився на великий індустріальний центр? (До речі, Київське бюро Оргкомітету під головуванням тов. Ле дуже непогано працює). Хіба не має ця деталь нашого соціалістичного будівництва й інтернаціонального значення? (Голос: це не деталь, а великий факт інтернаціонального значення). Цілком вірно, але все ж таки це тільки один із багатьох фактів.

Учора Алексей Максимович сказав, — дивишся і щодня усе нове, усе значніше з'являється в СРСР. В якій іншій країні це можливо? Куди там італійському відродженню, як порівняти з тим, що переживаємо ми! І Алексей Максимович має рацію. Тому наше незадоволення з нинішнього рівня української радянської літератури диктується нашим палким намаганням піднести цей рівень до висот усього того могутнього росту, нечуваного у віках відродження, яке переживає вся наша радянська соціалістична країна! (Аплодисменти).

ГЕРОЇЧНІ ДНІ

ЯКІВ ВАШМАК — ДНІ НАСТУПУ. ОПОВІДАННЯ Й НАРИСИ. ЛІМ. 1933

Показати в художній літературі героїв Дніпрельстану, ударників, ентузіастів світових рекордів, комсомол, що був у передових лавах борців за здійснення великих планів, показати тих живих людей, що своєю відданою й упертою роботою довели всьому світові жалюгідність пророкувань Уельса і їже з ним про нереальність Ленінового плану електрифікації Гоелро,—почесне й важливе завдання.

На сьогодні в українській радянській літературі маємо про Дніпрельстан небагато творів і головніші з них „Дні-протрум“ Я. Гримайла, „Турбіни“ — В. Кузьміча, „Нові береги“ Г. Коцюби. — Рецензована книжка, хоч і поступається перед ними своїм розміром, проте має особливий інтерес і цінна тим, що автор її — один з активних бійців, безпосередній учасник великого будівництва, робітник, закликаний до літератури.

Коротенькі екскурси в історію Дніпрельстану, наведені автором у формі спогадів старого тесляра в першому оповіданні, дуже зворушливі й промовисті: — Як ти гадаєш, буде тут щонебудь?

— Не щонебудь, а — Дніпрельстан, докинув безвусий Ворон.

Автор починає свої оповідання з першого удару сокири, коли „просто, без урочистих промов, без галасу, музики, поклали два невеликих бруси один на один для перших споруд майбутньої світової гідроелектростанції.

— Тобі, Радивоне, як наймолодшому починати треба.

— Та ти нехрещена комса, хоч перехрестися!

— Е, діду, з хрестами великих справ не роблять, усміхнувся Ворон і в ту мить сокира з глухуватим дзвоном, глибоко врізалася в брус, тільки тріски метеликами полетіли у воду.

(„Перший замах сокири“. 1927 р.).

Автор, не вдаючись до фальшивої патетики, у невеличких оповіданнях і нарисах показав боротьбу за виконання планів, досвід роботи передовиків ударників, організаторів, героїв праці. Показав, як комсомол і молодь розгортають раціоналізаторський рух, скеровуючи всю увагу на бетонування. Як

парткерівництво мобілізує кращих комсомольців на прориви, вузькі місьця, як ударна праця комсомолу по завершенню бетонунання греблі стає „справою честі, справою слави і героїства“.

Найвидатніші спеціалісти по американському проектували, що бетонний завод на Дніпрелъстані може дати максимум 1800 кубометрів на добу. Комсомольці, узявши ініціативу до своїх рук, переборовши свідомий і несвідомий опір графікові, захопили своїм ентузіазмом робітників, цехи, техперсонал, поставили на ноги увесь завод і героїчними зусиллями ентузіастів цілого колективу показали такі темпи, що їх не знає західна Європа та американська техніка — перевищили проектну потужність заводу, давши на добу 2750 кубометрів.

Окремі епізоди напруженої самовідданої праці, псказані в книжці, є приклад того, як праця в Радянському Союзі дійсно перетворилася на „справу честі, справу слави і героїства“ і свідчать, що „в психології мас і в їхньому ставленні до праці створився великий перелам, що в корені змінив обличчя наших заводів і фабрик“ (Сталін).

Ентузіасти Дніпрелъстану не зупинялись перед труднощами, вони працювали дні і ночі.

„— Ми, хлопці, не про завтрашній день повинні зараз говорити. Я пропоную не кидати сьгодні роботи, поки не закінчимо печей.“

Беккер ледве утримався на місці. Хотілося схопити в обійми оцих справжніх ударників, що вже не вперше працювали без вихідних днів і понаднормово, а він тільки вигукнув:

— Правильно, товариші! Завод закінчимо. І взяв подавати цеглу каменярям. Ніч минала на заводі у веселих вигуках та у дзвоні сокир і лопат. А коли на блакитному сході зажеврили шматочки сизих хмар — з димарів хлібозаводу вирвався перший кучерявий дим“.

Читаючи ці рядки, що наснажують читача трудовим ентузіазмом, більшовицькою волею до боротьби й перемоги, на кожній сторінці перед нами проходять герої Дніпрелъстану, що про більшовицькі темпи в їхній роботі повинна знати уся країна.

На першому плану носій ударництва Пшенко, відважний борець з водяною стихією татарин Осман, десятник Фірсов, бригадир Бурко, що його бригада показала світовий рекорд, зібравши турбіну не за 60 днів по плану, а за 34, втриє швидше ніж в Америці, бригадир слюсарів Вукреєв, чия бригада на 13 днів раніше відремонтувала паротяг, бригадир бетонярів Гребенюк, що його бригада законтрактувала себе до кінця п'ятирічки й показала світові рекорди кладки бетону, кращий боець за робітниче постачання директор хлібозаводу Беккер, бригадири бетонярів Ткаченко, Третьяков, інженер Ібатулін — командарм турбін, який „розумів, що мільйони

трудящих і їх керівник — партія доручили йому серйозну роботу: підкорити Дніпрову стихію і спрямувати бездіяльні водянні сили крізь бетонні коліна тоннелів, крізь спіральні камери й лопаті турбін на службу соціалізму! й багато інших.

Багатющий фактичний матеріал, поданий у книжці, примусив автора надати їй фрагментарного характеру і в коротких нарисах на 3-4 сторінки охопити народження бригад, їхню роботу, досягнення, героїзм, показати конкретне будівництво, як відповідальну ділянку загально-соціалістичного фронту.

Окремі моменти, епізоди, яскраві картини, подані у книжці, свідчать, що автор не абиякий художник. Вдало подано тло Дніпрельстану, його пейзаж:

„Кричить, гуде, бігає, ворухиться, кипить робота. Реве, реве Дніпро. Падає грудьми на високі бики, силкуючись їх зіпхнути. А вони вже високо підвелися над шаленою рікою і гордо дивляться на її безсилля. І бурхливий робочий гомін середньої протоки глушить шалений рев знесиленої ріки.

Знову темна завіса ночі. Знову блискуче сяйво Дніпрельстану.

... Дніпро морщиться, хвилюється, пересипається самоцвітами. А поруч, на високих берегах, два гремучі титани — бетонні заводи, ніби глузують з нього, вишкіряючи золоті зуби вогнів“ (Штурм).

Збірка Башмака — яскравий свідок нашої непохитності у боротьбі за соціалізм, вона підкреслює нашу упевненість, твердий і рішучий крок уперед.

Відавши данину авторові в умінні практично вирішити проблему художнього втілення сучасності, передати пафос розгорнутого соц. наступу, варто відзначити й чимало хибних моментів.

На Дніпрельстан прибули татари. Їх розмістили в гуртожитку. Не подобається шовіністові Хвїртці, що поруч з ним лежать „брудні азіати“ і він починає розпикати національну ворожнечу і, щоб доконати завязатого комсомольця Османа, викрадає чужі речі і підкидає йому під матрац. Та сталася подія. Вирвано греблю. Зупиняючи воду, Хвїртка потрапив у коловорот і почав топитись. Осман кинувся у воду і врятував Хвїртку. Після цього автор, не довго міркуючи, випалив: „Він (Осман — В. К.) розумів нового Хвїртку“. Але справді нічого нового з Хвїрткою не сталося: він такий же як і був викінчений націоналіст. Автор ніякою мірою не показав його переродження, не привів його до класової свідомості і коли Хвїртка на даний момент припинив свої войовничі націоналістичні дії проти Османа, то тільки тому, що останній його врятував. Зате Османові, який і без того розуміє класову суть взаємовідносин, автор відводить цілу сторінку на такі от репліки — Твой крал, мой не признай. Ти новой, ти наш!

Технік Годунов. Це нова форма опору, маскування класового ворога. Він ненавидить тих, що перевиконують свої норми й боряться за рекорди. Він свавільно збільшує норми, щоб ніякими силами її не виконати, проте, коли її все ж таки бригада Буркова виконала, Годунов стає на шлях шкідництва. Автор, викриваючи шкідника Годунова, окреслив його класово не чітко, не показав, як справді викрили Годунова та його контрреволюційну суть.

Сказати самому автору, що Годунов колись носив блискучі офіцерські зірки—це ще не вирішує справи, не розв'язує шкідництва, це значить у викритті шкідника піти по лінії найменшого опору.

Поряд з цим у книжці знаходимо й невдалі потерті штампи літературщини: „Небо низьке і сіре, ніби маляр пензлем наклав на нього розведену сажу й замастив сонцю очі“. Та ще гірше з мовними недоладностями. Мова книжки подекуди важкувата, старческа, з нальотом статичності, перевантажена зайвими словами, прийменниками та займенниками, новотвірними дієприкметниками.

Часто натрапляємо на таке: „помітив між гуртом“, „я поклав чекати“, „ми поклали зірвати“, „намагався Ворон розтрощити (переконати—В. К) невіру“, „тяжко гнівався“, „зникли шовіністичні плани у старого“, „його нагло поняв розпач“, „шелестючий шепіт“, „дрібненькі вагання“, цілими десятками повторюються слова „спід“.

Літературний доробок Башмака—невеликий. „Дні наступу“—це третя книжечка. Але те, що він серйозно береться за літературну працю зобов'язує читацьку громадськість допомогти Башмакові перебороти помітне неглибоке трактування складних соціальних явищ, опанувати мовну культуру, піднятися вище на ідеологічний і художньо-творчий рівень.

„Дні наступу“—це фрагментарна історія Дніпрельстану і вона заслуговує на велике її поширення.

ЛІТЕРАТУРА, НАУКА, МИСТЕЦТВО

ЛІТЕРАТУРНЕ ЖИТТЯ

✱ Пленум Оргкомітету СРП СРСР. В перших днях березня в Москві відбувся III-й пленум Оргкомітету спілки радянських письменників СРСР. На порядку денному пленуму стояло: 1) Підсумки XVII партійного з'їзду і завдання радянської літератури, 2) Звіти республіканських Оргкомітетів про готування до всесоюзного з'їзду радянських письменників (України, Білорусі, Грузії, Азербайджану, Вірменії, Узбекистану, Таджикистану, Татарстану).

✱ Оборонна комісія Оргкомітету СРП СРСР готує до друку збірник червоноармійської літературної творчості.

✱ В Оргкомітеті союзу радянських письменників СРСР. Порядком готування до всесоюзного з'їзду письменників, оргкомітетом СРП СРСР з ініціативи Максима Горького організовано кілька спеціальних груп з письменників і критиків для вивчення літератур народів СРСР.

Туркменська група, на чолі якої стоїть Вс. Иванов, організувала в Москві й Ленінграді секції перекладачів на російську мову творів туркменських письменників.

✱ Збірка національних літератур СРСР. Здійснюючи ідею М. Горького про видання художніх збірок національних літератур СРСР, секретаріат Оргкомітету СРП СРСР ухвалив видати збірку узбекської літератури. До редакційної групи обрано т. т. Ермдіова (ке-

рівник групи), Гусева, Габриловича, Віхрьова, Славіна, Фіна, Стонова, Л. Регістана, Ерліха, Пільняка, Герасімова і Б. Левіна.

Організувати участь українських письменників у цій збірці Оргкомітет СРПУ доручив Івану Ле. Збірка має вийти з друку в липні 1934 року.

✱ Літературно-художній бюлетень. Для поживлення масового літературного руху серед колгоспних мас і для допомоги політвідділівським та районним газетам в боротьбі за виконання постанов партійних з'їздів, президія Оргкомітету ухвалила видавати щомісячно літературно-художній бюлетень, як додаток до газети політвідділів. Пересилання цього бюлетення проводитиметься через РАТАУ. Бюлетень складатиметься з творів кваліфікованих письменників та з матеріалів колгоспників-початківців, що надходять до редакції бюлетення.

✱ Оборонна секція Оргкомітету СРПУ ухвалила видавати масову літературно-художню бібліотеку червоноармійця. Автурою бібліотеки буде літературний оборонний актив та письменницька молодь — червоноармійці командири. Основне настановлення бібліотеки — показати сучасну Червону армію.

✱ Для поживлення масового літературного руху в болгарських районах Оргкомітет надіслав бригаду болгарських письменників у складі т. т. Ів. Мавродія, П. Аджарова і інш.

✱ Письменники й наука. З метою встановлення творчих зв'язків літератури й науки при Оргкомітеті спілки радянських письменників України утворено спеціальну бригаду зв'язку літератури й науки, що активно стала до роботи.

Після успішно проведеної зустрічі письменників з науковцями, бригада опрацювала план кількох „подорожів письменників до науки“, що відбудуться найближчим часом.

В першу чергу письменники відвідають УФТІ (Український фізико-технічний інститут), де познайомляться з роботою інституту в галузі розкладу атомного ядра.

Друга „подорож“ — до психоневрологічної академії і третя — до укр. сан. бактеріологічного інституту. В інституті письменники ознайомляться з останніми досягненнями науки в боротьбі з висипним тифом тощо.

Четверта — до українського інституту споруд.

П'ята — до всеукраїнського Будинку Червоної армії з метою ознайомлення з технікою майбутньої війни.

Спеціальна анкета, що її провела бригада серед письменницького активу, виявила великий інтерес письменників до різних галузів науки. План „подорожів“ опрацьовано за даними цих анкет.

✱ „Молодой Харьков“ під такою назвою російська секція СРПУ випускає накладом ГХЛ'у збірку поезій, присвячену соціалістичному Харкову. Редактор збірки Я. Городской.

✱ Диспути над „Молодою напругою“. Останнім часом по Харківських ВИШ'ах за участю автора відбуваються диспути над романом Анатолія Гака „Молода напруга“. Автор цього роману розгорнув широке полотно студентсько-комсомольської дійсності одного з сільсько-господарських ВИШ'ів України. Перші диспути над романом відбулися в харківському с.-г. інституті та інституті держторгівлі.

Учасники диспутів — як студенти, так і професура — з великим зацікавленням беруть участь в обговоренні цього твору.

✱ Політвідділ Південно-Західної залізниці видає „Червону книгу“ — кращих ударників залізниці.

В створенні цієї книги взяли участь кийські радянські письменники.

Письменники подали нариси про кращих ударників-залізничників, машиністів, слюсарів, електромеханіків тощо.

✱ Колгоспна бібліотека Видавництва „Література і мистецтво“ видає спеціальну бібліотеку літературно-художніх творів для колгоспів. За останній час в цій серії великим — 50.000 тиражем — вид-во випустило 9 назв, саме: М. Горький „Мати“, М. Коцюбинський — „Фата Моргана“, А. Серафимович — „Залізний потік“, М. Шолохов — „Піднята цілина“, Ф. Панф'єров „Бруски“, Ів. Кириленко — „Перешитовка“, А. Головка — „Мати“, Г. Коцюба — „Нові береги“.

ТЕАТР І КІНО

НАСТУПНІ ПОСТАВИ „БЕРЕЗОЛЯ“

Зараз театр готує п'єси „Мартин Боруля“ — Тобілевича (ставить режисер В. Скляренко, оформлення Косарева) і „Смерть леді Грей“ — Сави

Голованівського (ставить бригада молодого режисури Г. Ігнатович, Дробинський, К. Коваленко, оформлення Є. Товбіна).

ШЕФСЬКА РОБОТА ОНОВЛЕНОГО „БЕРЕЗОЛЯ“

З новим зміцненням проводом „Березиль“ інтенсивно працює, як шеф. „Березолеві“ підшефні: самодіяльний театр на заводі ХПЗ (підшефний ХПЗ), дитячі театральні гуртки по трудових школах і дитячої колонії ім. Горького.

Недавно „Березиль“ організував огляд самодіяльного мистецтва підшефних ХПЗ шкіл та колоній ім. Горького; демонстровано роботу не тільки театральних гуртків. Огляда, що відбувся в театрі „Березиль“ виявив прекрасний хор 83-ої та 12-ої ФЗД,

добрий духовий оркестр колонії і високу майстерність її фізкультурників.

Водночас огляд виявив шкідливе захоплення балетною професіоналізацією по деяких школах. Новий характер, масштаб і форми підшефної роботи театру „Березіль“, що вперше на Україні узяв такий розгон, підкреслив на огляді у своїй промові заступник народного комісара освіти тов. Хвиля. Він вказав і на те, як

залученням до роботи драматургів, композиторів та художників „Березиль“ дбає про створення для своїх підшефників і добірного, відповідного добі художнього репертуру. Дальший огляд „Березоля“ — огляд самодіяльної мистецької роботи на самому ХПЗ і роботи театру підшефного „Березоле!“ Н-го полку, де працюють прикріплені від „Березоля“ режисери-лаборанти Іщенко, Діхтяренко та інші.

ХАРКІВСЬКІ ТЕАТРИ ВЛІТКУ

Після закінчення сезону, харківські театри виїжджають в гастрольні подорожі.

„Березиль“, закінчивши вистави у Харкові 28 травня, їде на гастролі до Горлівки, Києва та Одеси.

Єврейський театр виїжджає до Луганська, Дніпропетровська та Кременчука.

Театр опери та балету закінчує сезон 31 травня, після чого розподіляється на дві трупи — оперну та балетну, які окремо виступатимуть або на Донбасі, або в Миколаїві та інших містах України.

Російська драма — останню виставу дає 14 липня. Після закінчення відпустки театр 1 вересня почне готувати репертуар для наступного сезону.

Театр Революції 5 травня виїжджає на один місяць до Чернігова, а далі передбачає гастролувати у Менську.

Театр Музкомедії з 8 травня до 1 червня працюватиме в Одесі. Театр дістав запрошення на 40 вистав до Свердловська.

ТРОМ обслуговуватиме райони прикордонної смуги.

ЧЕРВОНОАРМІЙСЬКА ОЛІМПІАДА

Червоноармійська олімпіада самодіяльного мистецтва, що відбулася в Харкові і таку велику насагу дала театральним гурткам Червоної армії, мала до себе велику увагу від уряду, партійних організацій і всієї пролетарської громадськості. Олімпіаду особисто відвідали т. т. Косіор, Постишев, Чубар, Петровський, П. Любченко, Якір, Дубовий, Хахайян, Кіллерог, Коцюбинський та інші. Олімпіада широко розгорнула показ роботи військових оркестрів, окремих виконавців (співаки, танцюристи тощо) з лав Червоної армії.

Особливо відзначалися на олімпіаді естрадна група артилерійського полку, театральний ансамбль Н-ського полку, солісти — червоноармієць Чинчиков і курсанти Горянов та Струцький. Естрадна група Н-ського кавалерійського полку одержала від Реввійськради УВО і від НКОУСРР 2500 крб. нагороди й почесну грамоту за свою мистецьку роботу. Таку ж саму нагороду мала й естрадна група артполку, а керівники та естрадник — драматург

Вас. Чечвянський і режисер В. Скляренко — по грамоті РВР і по 300 крб.; кращих червоноармійських театралів естрадників Літвінова й Давидова премійовано 200 крб. кожного. Загалом премійовано 5 естрадних груп.

Що найбільше характеризує самодіяльне театральне мистецтво Червоної армії з погляду олімпіади? Високий рівень культурно-політичного зросту, різноманітність театральних форм, майстерність художнього виконання і життєрадісність мистецького світовідчуття та сприймання. Щоб заглибити і ще більше вдосконалити ці властивості, Народний Комісаріат освіти зобов'язав усі свої підлеглі організації налагодити постійну й випробувану з методологічного погляду методдопомогу червоноармійським самодіяльним гурткам. Оголошено конкурс на найкращу організацію цієї допомоги. На це відпущено 30.000 крб. Олімпіада також виявила ряд обдарованих мистецьких робітників, яких тепер просовуватимуть для набуття мистецької кваліфікації.

Святкуючи 16-тиріччя Жовтневої революції, 34-та ФЗЄ у Харкові, на плакаті, що несли його учні школи, виставили вимогу:

— Товариші письменники, художники, композитори! Давайте дитячих п'ес! Писень! Ігор!

Цим колектив 34-ої фабрично-заводської школи висловив гарячі бажання, які звучали із вуст юних делегатів всеукраїнського з'їзду по охороні соціалістичного врожаю в минулому році, на прийомі в Наркомосвіті у т. т. Затонського та Хвилі, і на багатьох інших дитячих з'їздах та конференціях.

Ідучи назустріч цьому, щоб задовольнити пекучу потребу дитячого професійного й самодіяльного театру в репертуарі, НКО та ЦК ЛКСМУ оголосили відкритий конкурс на створення таких форм музичного дитя-

чого репертуару: дитяча опера, балет, музична комедія, скетч, а водночас — піонерський гімн, масові дитячі пісні, дитячий марш, співомовки тощо. До участі в конкурсі запрошено письменників, поетів і драматургів, композиторів і всіх товаришів, які беруть участь в самодіяльному мистецтві. За кращі літературні твори встановлено такі премії: лібретто дитячої опери 5000, 3000 і 2000 крб.; за лібретто музкомедії та балету — 1000 крб. і 500 крб.; за текст дитячого скетчу — 1000 і 500 крб.; за піонерський гімн — 2000 крб.; за дитячу пісню, хорові твори й солові співи — по 1.500 крб. і 500 крб. Термін подавання творів на лібретта до дитячих опер та музкомедій — 1 липня 1934 р. на всі інші літературні жанри — 1 березня цього року.

БУДІВНИЦТВО ТЕАТРІВ НА СЕЛАХ

Щоб прискорити побудову декретованих Радою народних комісарів УСРР великих 200 театрів (вони ж і кінотеатри) по селах, спілка радянських архітекторів України, з доручення комітету сприяння будівництву сільських театрів оголосила конкурс на кращий проект театру. Основне завдання — зробити театри найвидатнішим чинником нового колгоспного села. Проекти театрів в архітектурному оформленні мають відбити економічно-виробничі й національно-культурні особливості різних районів. Проекти мусять мати на увазі використання всяких місцевих будівельних матеріалів; для Степової України — камінь, глину; для лісостепу та лісової смуги — дерево, глина.

До участі в конкурсі, конкурсове журі на чолі з т. Хвиелю запросило найвидатніші архітектурні сили УСРР та РСФРР. Це — конкурс справді масовий; у конкурсі запрошено взяти участь і широко архітектурну молодь — студентство ВИШ'ів, окремих студентів Харківського, Київського та Одеського будівельних інститутів.

З яким ентузіазмом спілка радянських архітекторів береться до виконання, поставленого вищим органом республіки, завдання видно з того, що за умовою треба було подати 30 проектів, а спілка порядком зустрічного зобов'язалася дати 60 проектів. Термін подання проектів закінчився 3 січня, а 8 січня журі конкурсу розглядає поданих проектів уже закінчило.

Всеукраїнська урядова комісія будівництва схвалила рішення журі й доручила будівній Управі скорегувати проекти, довести всі їх зразки до кожної будівної точки з тим, щоб на місці після обговорення з партійними і радянськими організаціями та з колгоспними масами відібрати для будівництва найкращі в даних місцях проекти.

Театри запроектовано на 350, 500 і 800 глядачів. У 1934 р. збудовано буде в Харківській області 27 театрів, у Донецькій — 21, у Дніпропетровській — 25, Київській — 22, Одеській — 24, Вінницькій — 17, в Чернігівській — 10 і в АМСРР — 4.

Величезну увагу приділяє обновлений провід НКО мистецькому вихованню дітей. Тов. Хвиля директивно запропонував усій мережі художніх закладів УСРР (в першу чергу — театрам) систематично обслуговувати дітей мистецтвом, улаштовуючи щовихідного дня спеціальні дитячі вистави або художні ранки для дітей.

Щоб обслуговувати дітей по школах, запропоновано організувати спеціальні естрадні групи. Укрфілові запропоновано по великих містах і робітничих пунктах щотижня влаштовувати для дітей концерти, а оперним театрам терміново підготувати дитячі опери й балети.

ВЕЛИКИЙ ТЕАТР У МАРІУПОЛІ

Розгорнення сітки театрального обслуговування в УСРР набуває чимраз більшого розмаху. Саме тепер розпочато підготовні роботи до збудування великого театру в одному з найбільших робітничих пунктів на

півдні України — у Маріуполі. На роботи першої черги відпущено півмільйона карбованців. Загальна запроектована вартість театру 4 мільйонів крб.

ДІТЯЧІ ФРАНЦУЗЬКОГО ТЕАТРУ В МОСКВІ

„Інтурист“ організував відвідини столиці світового пролетаріату видатними діями французького театру. У Москві гості з Франції пробули кілька днів, знайомлючись з кращими театрами і театральними школами, з робітниками й керівниками театрального руху.

Наркомосвіти РСФРР організував у театрі ім. Вахтангова зустріч з театральними діями Франції, де були присутні, нарком освіти т. Бубнов, заступник наркома чужоземних справ т. Крестинський, нач. управи видовищних підприємств НКО т. Аркадєв, директор Гомена т. Ганецький, директори театрів, режисери, артисти, відповідальні робітники НКО, „Інтуриста“, представники преси та інш. Під час цієї вечірки тов. Бубнов, президент асоціації театральних директорів Франції Макс Морей

і голова Синдикату кінематографів Франції (він же депутат від ім. Луї) Обер обмінялися вітальними промовами.

Відіжджаючи, у розмові з представниками преси театральні діячі Франції висловилися:

— Радянський театр саме тепер переживає епоху небаченого розквіту. Ми оглянули чимало театрів і всюди ми, спеціалісти цієї справи, маємо змогу взяти для себе багато нового цікавого, свіжого. Зокрема виключну цікавість має дитячий театр. Подиву завдає нам і радянський глядач. Висока культура, велика зацікавленість і серйозне ставлення до театру відзначають його від наших відвідувачів театру, що втікають від п'єс політичного змісту, вимагаючи лише репертуару, що дає розвагу.

СМЕРТЬ ХУДОЖНИКА ТЕАТРУ НІВІНСЬКОГО

У Москві помер відомий художник театру І. Нівінський. З небажчика був талановитий майстер театру, що дав би ще не одне цінне оформлення. Найвідоміші його роботи „Принцеса Турандот“ (театр Вахтангова), „Петро

Перший“, „Ерік XIV-й“, „Справа честі“, (МХАТ другий). Посмертна робота Нівінського — оформлення „Севільського Цирюльника“, театр ім. Станіславського.

ЗРІСТ ТЕАТРІВ НА КИЇВЩИНІ

До останнього року у Києві були: театр ім. Франка, Держдрама, Опера, Єврейський театр, ТЮГ і ТРОМ. До них протягом 1933 року долучилися: зразковий переїзний робітничий театр, п'ять українських робітничо-колгоспних театрів, переїзний театр російської драми та російський театр музичної комедії. Найбільше ставились по театрах Київщини в

минулому році вистави: „Загибель Ескадри“, „Дівчата нашої країни“, „Інтервенція“, „Єгор Буличов“, „Хлеб“, „Страх“, „Улиця радості“. Не дивно, що й відвідування театрів росте безупинно. Коли 1929-го року театри Києва відвідали 852.000 організованих глядачів, у 1933 року кількість їх зросла вже до 1.307.000.

ПО РЕСПУБЛІКАХ СРСР

БІЛОРУСЬ

✱ Симфонія „На смерть Леніна“. Білоруський композитор Аладов написав велику симфонічну поему „На смерть Леніна“.

✱ Письменники Білорусі про реформу білоруського правопису. Інститут мови Білоруської Академії Наук видав книгу „Письменники БСРР про реформу білоруського правопису“. В книзі вміщено висловлювання кращих письменників радянської Білорусі про реформу правопису.

✱ „П'ятнадцять років образотворчого мистецтва БСРР“. В столиці Білорусі Менську в приміщенні Центрального будинку селянина в лютому відкрито виставку „XV років образотворчого мистецтва БСРР“.

На виставці представлено малярство, скульптура і графіка.

Виставка демонструє зріст в цілому образотворчого мистецтва БСРР і творчий шлях окремих митців. Надзвичайно цікавий відділ мистецької самодіяльності, праці робітників-ударників.

✱ Театр опери і балету. Одним з найбільших досягнень радянської Білорусі на культурному фронті є утворення білоруського державного театру опери і балету.

1930 року в столиці БСРР почала працювати хореографічна і оперова студія. Увага і підтримка з боку партії і уряду Білорусі, велика і віддана праця керівників студії створили обставини, в яких утворився і виховався

кваліфікований колектив близько 150 чоловіка.

Вперта, серйозна праця усього колективу над опануванням вокальної, музичної і хореографічної техніки обумовлюють швидкий всебічний зріст колективу. Колектив швидко здобуває собі у широкої громадськості визнання справжнього мистецького закладу. І в травні 1933 року студію перетворюється на Білоруський державний Театр опери і балету. Одночасно з цим уряд БСРР ухвалив збудувати державний великий театр Білорусі. На сьогодні уже закладено фундамент цього театру. Всі роботи з будівництва й устаткування театру мають бути закінчені 1935 року.

„Формування художнього колективу театру відбувалося в умовах загостреної класової боротьби. Нацдеми і їхні підголоски говорили, що „справжнім“, „дійсним білоруським“ оперовим театром може бути тільки той, оркестра якого складатиметься з самобутніх народних інструментів, саме жалейки (сопілки), дуди, цимбалів тощо“. Ясна річ, що це націоналістично-шовіністична, ворожа нам настанова, настанова, що нічого спільного не має і не може мати з ленінською національною політикою“.

За порівняно короткий час (травень 1933 — лютий 1934) театр спромігся поставити „Золотий когутик“ — музика Римського-Корсакова, „Кармен“ — муз. Бізе, „Царська наречена“ — муз. Римського-Корсакова і Євгеній Онегін — муз. Чайковського. Поставив також балет „Червоний мак“ — муз. Глієра.

Цього року театр працюватиме над

новим репертуаром, до якого заведено такі опери: „Князь Ігор“ — муз. Бородіна, ставить ленінградський режисер Чернявський, художнє оформлення художника Бобишева, „Севільський цирульник“ — муз. Россіні, ставить режисер Чернявський і молодий талановитий режисер тов. Борисович, художнє оформлення худож. Бобишева; „Віново краля“ — муз. Чайковського, постава московського режисера Мордвінова, оформлення худ. Вільямса, балетний спектакль „Раймонда“, постава балетмейстра Крамаревського.

Особливу увагу колектив зараз приділяє піднесенню якості постанов.

Театр обслуговує прекрасний оркестр „Радіоцентру“. В перспективі — створення постійного оркестру театру, що водночас має бути і „Білоруською філармонією“.

Серед молодих художніх кадрів, що оволоділи вокальною і сценічною технікою на першому місці стоять талановиті артисти, як от Александровська (лірико-драматичне сопрано), Саліна і Пукст (меццо-сопрано), Русін і Болтін (ліричний тенор), Денісов і Пігулевський (ліричний баритон), Красс (лірико-колоратурне сопрано) і ін.

В балеті заслуговують на увагу Крамаревська, Щолькіна, комсомолка Гекур (солістки) і танцюристи Дрейчин та Гурвіч. З Москви і Ленінграда запрошено: Боровський (меццо-характерний тенор), Муромцев (бас), Прокішев (драматичний баритон), Жгун (драматичне сопрано) і Єфремова (колоратурне сопрано).

На черзі планової роботи театру:

1. Створення репертуару на теми Револуції в Білорусії;

2. Використання літературної спадщини класики, так своєї як і світової;

3. Піднесення якості своєї роботи;

4. Посилення колективу партійно-комсомольським складом і

5. Встановлення міцного зв'язку з робітничим глядачем.

І поза всяким сумнівом цей молодий театр — більшовицький мистецький заклад за допомогою письменницької громадськості, художників і композиторів Білорусії накреслений план виконає з успіхом.

✱ Театр юного глядача організовано 1931 року.

Театр на сьогодні значно виріс як артистичний колектив. За три роки своєї роботи театр зумів поєднати студійну роботу з практичною роботою. Театр показав школярам периферії і Менську п'єсу „Гвинтівка“ (на тему про роль Червоної армії в справі перевиховання безпритульних), п'єсу „Наш“ — з часів громадянської війни, що показує героїчний вчинок хлопчика в боротьбі з білоповчачами.

Останнім часом театр виставляє „В путь далеку“, постава мистецького керівника театру т. Кавязіна. Тема спектаклю — інтернаціональна солідарність робітничої дітвори. Працює театр над народною комедією невідомого французького автора XIX століття, Адвокат Патален“. П'єсу опрацював для театру т. Ауслендер. Ставить режисер московського театру юного глядача т. Фрід. Оформляє спектакль художник т. Романов. Прем'єра в квітні.

ГРУЗІЯ

✱ Драмсекція до з'їзду радянських письменників. Автономна секція драматургів при спільці радянських письменників Грузії, готуючись до всесоюзного з'їзду письменників, організувала консультативний кабінет, що має допомогти початківцям-драматургам.

Керує кабінетом драматург Шалва Дадлані.

Для художнього відображення в драматургічних творах боротьби політвідділ в МТС і радгоспів за успішне виконання рішень партії про сільське господарство, за організаційно-гос-

подарське зміцнення колгоспів, боротьбу за сім'ю і урожай — драмсекція відрядила своїх членів до МТС Грузії.

З метою ширшого розгортання масової роботи з готування до письменницького з'їзду, драмсекція організувала культбригади драматургів для виїздів на фабрики, заводи та до районів Грузії. Кожна бригада складається з п'яти осіб.

До всесоюзного з'їзду письменників буде видано збірку кращих п'єс грузинських драматургів.

✱ Утворено секцію перекладачів. Донедавна справа пере-

кладачів з грузинської і на грузинську мову мала характер випадковості і неорганізованості. Ініціатива перекладу належала окремим особам. Якість перекладів, надто поезій, здебільшого була незадовільна.

Щоб покласти цьому край і справу перекладу доручити певним, надійним і кваліфікованим робітникам, — при спільці радянських письменників Грузії утворено секцію перекладачів.

Перед секцією стоять великі творчі і політичні завдання. Секція має організувати переклади творів грузинських письменників на російську і інші мови — та організувати переклади на грузинську мову так сучасних радянських письменників братніх республік союзу, як і класиків світової літератури. Секція розпочала і провадить свою роботу за певним планом; встановила зв'язки і погодженість в роботі видавництва, письменників і перекладачів; взяла на себе всю відповідальність за якість перекладів членів секції тощо.

Для успішної роботи перекладачів створено відповідні матеріальні умови, їхню працю забезпечено належною увагою, бо ж перекладач — це той же майстер художнього слова, що й письменник.

Секція провадить значну роботу в справі піднесення громадсько-політичного рівня роботи перекладачів. Систематично організовує обговорення

принципів художнього перекладу, Ставить і розв'язує питання з теорії і практики перекладу.

На сьогодні, в зв'язку з готуванням до всеоюзного з'їзду письменників, головне завдання секції — дати видавництвам ряд перекладів грузинських письменників.

Секцію очолює бюро, до складу якого входять т. т. А. Арсенішвілі, Л. Гасвіані, В. Гаприндашвілі і С. Дanelія.

✱ Музей Грузинського театру. Театр ім. Руставелі відкрив у приміщенні кол. „Хімеріона“ свій театральний музей. Театр має багатий матеріал не тільки з його історії, але й з історії грузинського театру взагалі.

Музей має три відділи: перший — історія старовинного народного театру — соціально-політична сатира „Берікоба“, „Кеєноба“ і інш. (театри масон);

другий — історія театру з другої половини XVI ст. і до встановлення радянської влади в Грузії; третій — театри Осетії, Аджаристану, Абхазії.

Приміщення музею сполучається сходами з театром і править водночас за фойє для театру. Цим самим створюється приступність для огляду музею всіма відвідувачами театру.

РСФРР

✱ На порядок денний — творчі питання радянської літератури і великі нові твори радянських письменників. Секретаріат Всесоюзного Оргкомітету СРП до систематичної своєї роботи включив обговорення на своїх засіданнях творчих питань радянської літератури і великих нових творів радянських письменників.

Недавно на черговому засіданні секретаріату обговорено нову книгу В. Ставського „На гребені“. Вступну доповідь зачитав т. М. Розенталь.

✱ Творча нарада перекладачів. З ініціативи секції перекладачів Оргкомітету СРП СРСР 27 лютого в Москві відбулася творча нарада з питань художнього перекладу.

З доповіді про „Основні моменти проблематики перекладу“ виступив проф. Р. О. Шор. На нараді виступили також ряд висококваліфікованих перекладачів.

✱ Книжкові новинки. — „Юність Маркса“, книга І-ша роман Г. Серебрякової з портретом і ілюстраціями (гравюри на дереві) художника А. Соловейчика — вийшов накладом ГІХЛУ.

— „Уляяєвщина“ — поема І. Сельвінського з малюнками художника А. Тишлера — вийшла в серії ілюстрованих видань ГІХЛУ.

— „Комедии“ — В. Катаєва вийшли накладом видавництва „Советская литература“. Це — збірка п'єс „Квадратура круга“, „Время вперед“ і „Миллион терзаний“.

— „К прошлому нет возврата“ — критична робота І. Макареєва про роман Шолохова „Поднятая целина“ — вийшла накл. вид-ва „Советская литература“.

— „Мастерство Гоголя“ — монографія Андрея Белого, вийшла в ГІХЛі.

— „Ленин и литературоведение“ — робота небіжчика акад. А. Луначарського вийшла у вид-ві „Советская литература“.

— Однотомник М. Салтыкова-Щедрина вийшов накладом вид-ва ГІХЛ. В однотомнику: „История одного города“, „Стоп“, „Дворянская хандра“, „Господа Головлевы“, сказки, оповідання з циклів „Благонамеренные речи“, „Мелочи жизни“, „Пошехонская старина“ і коментарі до цих творів. Обсяг книги — 45 друк. аркушів.

— „Советская литература на новом этапе“ — збірка критичних статтів П. Юдіна, Г. Васильковського, Є. Усєвича, Г. Лебедева, М. Серебрянського, Б. Коваленко вийшла у вид-ві ГІХЛ.

✱ „Спогади А. Белого. Найближчого часу ГІХЛ (Москва) випускає в продаж великий том спогадів А. Белого „Начало века“ (504 стор. 5 крб.). Том присвячений показу ідейного життя професорської й літературної Москви часів до першої революції (спогади закінчуються на весні 1905 року). На сторінках книги

фігурують майже всі видатні письменники, художники, музики, журналісти й філософи, що протягом довгих років заповнювали сторінки російських журналів і газет (один перелік прізвищ їхніх має в книзі 20 сторінок.).

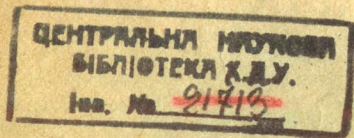
✱ Спогади А. В. Луначарського. „Профиздат“ видав збірник статтів та спогадів покійного академіка А. В. Луначарського — „О Владимире Ильиче“.

✱ Переклади грузинських поетів на російську. Видавництво „Московское товарищество писателей“ уклало договір з поетом Б. Пастернаком на збірку перекладів радянських поетів Грузії.

Загріз з ним же уклав договір на переклад поеми Важа Пшавела „Змієд“ і однотомник вибраних поезій народного поета Галактіона Табідзе.

Переклади вийшв С. Чиковані, Гоміашвілі, Галактіона, Табідзе, В. Гапріндашвілі, Паоло Яшвілі, Ф. Нароушвілі, К. Каладзе, Тиціана Табідзе і других вийдуть до великої антології поетів Грузії, запланованої до видання цього року. Над перекладами поезій для цієї антології працюють Б. Пастернак і Н. Тіхонов.

✱ Конкурс молодих композиторів ЦЧО. У Вороніжі відбувся конкурс молодих композиторів і музик переможців на міських конкурсних іспитах в Орлі, Тамбові, Курську та інших містах ЦЧО.

Відповідальний редактор І. Кириленко

Видає—в-во „Література і мистецтво“

